

Språklig mangfold

- en berikelse for alle barn i barnehagen!

En veileder om flerspråklig arbeid i barnehagen

Utviklet av Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)
på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet

Innhold

Innledning	s. 3
Flerspråklighet er gull!	s. 4
Vi kan synge sanger på flere språk	s. 5
Bøker kan leses på mange språk	s. 6
Kan vi telle til tre på flere språk?	s. 7
Hva heter VENNER på ulike språk?	s. 8
Hvilke språk kan vi til sammen?	s. 9
Kan vi leke sammen?	s. 10
Aktuelle nettsider	s. 11

Innledning

Det å snakke flere språk er en rikdom for flerspråklige barn. Det gir tilgang til å uttrykke seg på varierte måter og til å snakke med familie, venner og andre som behersker de språkene barna tilegner seg.

Å få være i et flerspråklig barnehagemiljø er samtidig en berikelse for alle barna i barnehagen. Det gir bevissthet om at ord på ulike språk benevner de samme fenomenene. Barna får en forståelse av at det er mange måter å uttrykke seg på – både på ulike språk og med ulike dialekter.

Det gir også barna opplevelser av at noen ganger er ord som beskriver det samme nesten like – og andre ganger er de helt forskjellige. Slike erfaringer bidrar til å utvikle fantasi og skape nysgjerrighet, glede og interesse for språk.

Rammeplanen sier at personalet skal bidra til at språklig mangfold blir en berikelse for

hele barnegruppen, støtte at flerspråklige barn bruker sitt morsmål og samtidig aktivt fremme og utvikle barnas norsk-/samiskspråklige kompetanse.

Denne veilederen løfter fram og konkretiserer hvordan personalet i barnehagen kan arbeide for at det skal bli et levende flerspråklig miljø i barnehagen.

Her finnes forslag til aktiviteter personalet kan gjøre sammen med barna.

Vi har laget refleksjonsspørsmål som personalet kan samtale om, på bakgrunn av sine ulike erfaringer i møte med barn og foreldre.

Det finnes også tips til videre fordypning, enten til nettbaserte ressurser eller annen faglitteratur.

Lykke til i arbeidet med språklig mangfold - til berikelse for alle barn i barnehagen!

Oslo 18. januar 2018

Gro Svolsbru, Xenia Pløger og Målfrid Bleka,
rådgivere ved NAFO

Illustrasjoner: Gunnar Johnsen (alle bortsett fra s.6)
og Svetlana Voronkova (s. 6)

Flerspråklighet er gull!

Barnehager som skaper nysgjerrighet for de ulike språkene som snakkes i barnehagen, gir gode muligheter for barnas språktilegnelse. Barna får utvikle en interesse og en respekt for hverandres språk. Språkene kan synliggjøres og høres, både muntlig, skriftlig, musikalsk og dramatisk.

Å sammenligne språk og utforske ulike sider ved språk bidrar til at barna får utvidet sin forståelse for språk. De får det som kalles en metaspråklig bevissthet. Denne forståelsen er viktig for all videre språklæring.

Utvikling av språk er en kompleks prosess og må sees innenfor et helhetlige læringssyn der omsorg, lek, danning og læring henger nøye sammen.

Å la barna benytte sine ulike språk i barnehagen bidrar til å bekrefte ulike aspekt ved deres identitet.

Alle barn må få muligheten til å definere seg selv, være stolt av sin bakgrunn, kommunisere og samhandle på de ulike språkene de kan.

Refleksjonsspørsmål

Det står i rammeplanen at barnehagen skal anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk. Hvordan kan vi gjøre dette under for eksempel måltidene og i uteleken i barnehagen?

Aktiviteter

Finn ut sammen med barna hvilke språk dere kan snakke. Lag en plakat som synliggjør språkene f.eks. ved å skrive HEI på de forskjellige språkene. La den inspirere dere til å hilse på ulike språk.

Les mer

Giæver, Katrine (2014) *Inkluderende språkfelleskap i barnehagen*. Oslo: Fagbokforlaget.

Utdanningsdirektoratet (2017) *Måltid som pedagogisk arena i barnehagen* Aktiviteter og inspirasjon knyttet til Rammeplan for barnehagen <http://nafo.hioa.no/maltidet-som-pedagogisk-arena-i-barnehagen/>

Om flerspråklighet i barnehagen: <http://nafo.hioa.no/kompetanseheving/veier-til-sprak-barnehage/>

Vi kan synge sanger på flere språk

Å synge sanger, rim og regler på ulike språk kan bidra til utvikling av et allsidig språkmiljø. Det beriker fellesskapet og utvider barnehages felles sangskatt. Ifølge rammeplanen skal barna i barnehagene møte ulike språk gjennom rim, regler, sanger fra samtid og fortid.

Ofte synger barn sanger lenge før de forstår meningen med ordene og er i stand til å bruke dem i samtaler. Det viser seg å være lettere å uttale nye ord og fraser i en sang enn i samtaler.

Det å synge kan derfor bidra til at barn opplever glede og mestring når de er i ferd med å tilegne seg det norske språket.

Ved å synge sanger på språk som snakkes i barnehagen, får alle barna muligheten til å bli kjent med hverandres språk.

En måte å berike sangtradisjonen i barnehagen, er å synge bursdagssanger på ulike språk. Dette kan skape glede og engasjementet, og bidra til at barna opplever tilhørighet i barnehagen!

Refleksjonsspørsmål

Hvordan kan vi ta i bruk sanger, rim og regler på ulike språk?

Hvordan kan barnehagen involvere foreldre i dette arbeidet?

Aktiviteter

Syng sanger på forskjellig språk. Her er FADER JAKOB på somali og urdu.

SOMALI lydkrift

Warya Djama, Warya Djama
Mia huru-da, mia huru-da
sa-a-di wa i-y-sa, sa-a-di wa i-y-sa
ka o tos, ka o tos.

URDU lydkrift

Baba Jakob, Baba Jakob
Såte hå? Såte hå?
Sonte håje ghenti? Sonte håje ghenti?
Ding, dong, dang! Ding, dong, dang!

Les mer

Kulset, Nora Bilalovic (2015) *Musikk og andrespråk* Oslo: Universitetsforlaget

Bursdagssanger på ulike språk <http://morsmal.no/6609-bursdagssanger-pa-ulike-sprak>

Arabiske barnesanger <http://morsmal.no/ar/sanger-og-musikk-arabisk>

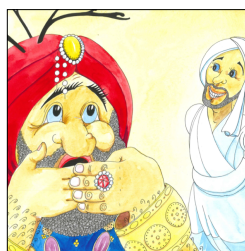
Bøker kan leses på mange språk

Noen barnebøker finnes på flere språk, og noen har parallelltekster på norsk og andre språk. Ved å arbeide med bøker som finnes på flere språk, kan flerspråklige barn få gleden av å forstå fortellinger som er tilpasset deres alder og interesser. De får utvikle både sitt morsmål og sitt norske språk.

Når barnehagen jobber over tid og på ulike måter med en bok eller en fortelling, får alle barna gode muligheter til å bli kjent med historien - også de som lærer norsk som sitt andre språk. Barna får på denne måten felles erfaringer - og et godt utgangspunkt for samtaler og lek.

Foreldre kan være viktige samarbeids partnere i dette arbeidet. Se filmen om foreldresamarbeid i lenken under.

Når barna blir kjent med bøker på ulike språk, kan de utforske og gjør seg erfaringer med ulike skriftspråksuttrykk. Dette kan inspirere barna til å lekeskrive på for eksempel på thai, arabisk eller tamil.

Refleksjonsspørsmål

Hvordan kan vi arbeide over tid og på ulike måter med en flerspråklig bok eller fortelling i barnehagen?

Hvordan synliggjør bøkene i barnehagen et språklig og kulturelt mangfold?

Aktiviteter

Lag et lite bibliotek med bøker på ulike språk i garderoben der foreldre kan låne med seg bøker hjem og lese for barna sine.

Velg en bok som finnes på flere språk, som dere vil arbeide med over tid. Når barna har blitt kjent med fortellingen, kan de være med og dramatisere fortellingen. La barna anvende flere språk.

Les mer

Flerspråklige fortellinger <http://morsmal.no/flerspraklige-fortellinger-norsk>

Oversikt over tospråklige barnebøker med norsk parallelltekst <http://morsmal.no/7760-tospraklige-barneboker-med-norsk-parallelltekst>

En film om samarbeid med foreldre: <https://www.youtube.com/watch?v=T3JR8veK5ww>

Sandvik, Margareth og Spurkeland, Marit (2012) *Lær meg norsk før skolestart!* Oslo: Cappelen Damm Akademiske

Kan vi telle til tre på flere språk?

Barn i barnehagealder er gjerne opptatt av å telle. Mange er veldig stolte når de for eksempel kan telle på engelsk.

Når barn eller voksne snakker flere språk, kan det å telle på disse språkene skape stor entusiasme i barnegruppa. Foreldre kan også inviteres til å delta i dette arbeidet.

Språk, følelser og identitet er nært knyttet sammen. Det innebærer at noen barn ikke umiddelbart er fortrolig med å snakke – eller telle – på morsmålet sitt i barnehagen.

De kan være usikre på andre barns reaksjoner; om det bidrar til å gi dem status blant de andre barna eller ikke.

Det blir viktig for personalet å reflektere over hva de kan gjøre for å bidra til at barna får lyst til å dele det de kan med andre i barnehagen.

For å etablere et miljø i barnehagen der språklig mangfold er alminnelig, er det betydningsfullt at de ansatte også snakker og synger sammen med barna på de språkene de kan.

Refleksjonsspørsmål

Hvordan kan vi arbeide for at alle barna kan føle seg sett og anerkjent for den de er, med de erfaringene de har og de språkene de kan?

Aktiviteter

Tell til tre på ulike språk - spør foreldrene om hjelp til å telle på ulike språk.

Bli kjent med fortellingen om Hatteselgeren på morsmal.no. Den fortelles på to språk samtidig: på norsk sammen med enten somali, persisk, tamil eller urdu. La den bli utgangspunktet for å arbeide med innhold i fagområdet Antall, rom og form: Sortering, sammenligning, former og telling. Se lenken nederst på siden.

Les mer

Moi, Carina Lange (2017) Mangfold - til hverdag eller fest? *Første steg Nr. 3 2017 s. 36 - 39*
<https://cld.bz/bookdata/iE9tQyt/basic-html/page-36.html>

Arbeid med den flerspråklige fortellingen Hatteselgeren og fagområdet Antall, rom og form:
<http://morsmal.no/8536-flerspraklige-fortellinger-og-matematikk>

Hva heter VENNER på ulike språk?

Personalet kan skape interesse for språkene i barnehagen på ulike måter. De kan undre seg samme med barna og spørre: "Hvilke språk kan vi si venner på?"

Det kan også være morsomt å sammenligne ordene. Ordet for venner kan høres kort ut på ett språk og langt på et annet. Hvordan skrives det? Hvordan ser det ut når det skrives på pashto eller på spansk? Barn og voksne kan også lytte til lyden som ordet starter og slutter på, på de forskjellige språkene.

Når barn oppdager at det finnes flere måter å uttrykke det samme på, kan det gjøre dem nysgjerrige og motivere dem til å lære mer.

I norske dialekter har vi for eksempel mange ord for *jeg*; *eg, æg, i, jei, æ* osv. På engelsk heter det *I*, på arabisk heter det *ænæ*. Slike små språklige fenomen kan gi barn og voksne i barnehagen inspirasjon til å undre seg sammen og leke med ord og uttrykk.

Refleksjonsspørsmål

Hvordan forholder barna i barnehagen seg til at noen av dem kan flere språk?

Hvordan kan vi legge til rette for at alle barna har venner, selv om de behersker ulik grad av norsk språk?

Aktiviteter

Lage navneskilt til barna på forskjellige språk med ulike skrifttegn, sammen med barna og foreldrene.

Bruk tulleregler sammen med barna - som en morsom språklek, f.eks.:

Akka bakka bonka rakka,
etla metla sjong dong filli fjong,
issa bissa topp stopp!

Les mer

Alstad, Gunnhild Tomter (2016) Forelesning om flerspråklig arbeid i barnehagen: <http://nafo.hioa.no/kompetanseheving/veier-til-sprak-barnehage/foredrag-flerspraklighet-i-barnehagen/>

Hvilke språk kan vi til sammen?

Det kan være morsomt å finne ut av hvilke språk både barn og voksne i barnehagen kan: "Dette er noe å være stolt av - tenk hva vi kan tilsammen!"

Det blir samtidig en måte å skape et inkluderende fellesskap, med rom for forskjellighet.

Det kan igjen åpne opp for at barna ønsker å dele ulike erfaringer med hverandre, også på andre områder enn språk. Rammeplanen sier at barna skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på.

I en barnehage der barn ønsker å dele sine tanker og erfaringer, kan det bli mange spennende temaer å snakke sammen om. Både barn og voksne kan få kjennskap til noe de ikke visste om fra før. Et slikt miljø vil kunne innebære et mer mangfoldig leke- og læringsmiljø.

Samtidig vil den enkeltes opplevelse av å være betydningsfull og å høre til i barnehagens fellesskap styrkes.

Refleksjonsspørsmål

Hva deler barna i vår barnehage om sine egne erfaringer?

Hvordan kan vi fremme barnas nysgjerrighet og undring over ulike måter å tenke, handle og leve på?

Aktiviteter

Kims lek: Lær dere hva noen konkreter heter på språk som barn eller voksne i barnehagen snakker. Lek Kims lek og bruke de ordene dere har lært. La barna velge hvilke språk de vil benytte i leken.

Lag en drømmevegg i barnehagen: La barna dele drømmer med hverandre ved å henge opp lapper/tegninger av drømmene sine. La dette bli utgangspunkt for samtaler og aktiviteter - som bidrar til å oppfylle drømmer. Les artikkelen *Drømmefangeren* fra *Første steg* og bli inspirert! Se lenken under.

Les mer

Om språkutviklende samtaler: <http://nafo.hioa.no/kompetanseheving/veier-til-sprak-barnehage/artikler-sprakutviklende-samtaler/>

Freuchen, Magnhild (2017) *Drømmefangerne Første steg* Nr. 3 2017 s. 20 - 23
<https://cld.bz/bookdata/iE9tQyt/basic-html/page-20.html>

Kan vi leke sammen?

Leken kan være en unik kilde til fellesskap og vennskap. Deltagelse i lek åpner for barnas fantasi, mestringsfølelse, glede og humor. Barna kan lære mye om seg selv og om det å være i verden når de er i lek.

I barnehagen møtes barn med ulike språklige og kulturell tilhørighet. Dette aktualiserer personalets arbeid med å skape et inkluderende lekemiljø.

For barn som er i ferd med å lære norsk, vil morsmålet være det språket de uttrykker seg best på. Samtidig kan leken kan gi gode muligheter til å prøve ut nye ord og begreper på norsk. Er det flere barn som har felles morsmål, kan morsmålet også inngå i leken.

I tillegg til barnas verbalspråk vil deres kroppsspråk berike leken og kommunikasjonen barna i mellom.

Et fokus på at barna skal kunne forstå og gjøre seg forstått, bli kjent med leker, materiell og pedagogiske aktiviteter i barnehagen, kan bidra til å skape et inkluderende lekemiljø.

Det å gi barna felles erfaringer kan også inspirere til lek. Det kan være formidling av bøker og fortellinger, felles turer til en skog, en park, et museum, en butikk eller andre steder i nærmiljøet.

Refleksjonsspørsmål

Er det barn i barnehagen som ikke så lett blir inkludert i lek med andre barn?

Hvordan kan vi i personalet bidra til at alle barn får delta i lek og aktivitet i barnehagen?

Aktiviteter

Tilrettelegg for butikklek sammen med barna. Spør om barna kan ta med emballasje hjemmefra - av matvarer og andre ting som kan være i butikken. Diskuter med barna hvordan butikken kan innredes. Lag penger, plakater og handlelister ol. Se filmen *Skal vi leke butikk?* og bli inspirert.

Les mer

Filmen "Skal vi leke butikk?": <http://nafo.hioa.no/fag/filmer/skal-vi-leke-butikk/>

Om språk i lek og aktivitet: <http://nafo.hioa.no/kompetanseheving/veier-til-sprak-barnehage/artikkel-sprak-i-lek-og-aktivitet/>

Aktuelle nettsider

<http://nafo.hioa.no>

NAFOs hjemmesider har bl.a. ressurser om flerspråklighet, mangfold og inkluderende leke- og læringsmiljøer i barnehagen – rettet mot barnehagepersonalet.

<http://morsmal.no>

Tema Morsmål er et nettsted med flerspråklige ressurser – rettet mot arbeid i barnehager og skoler. Nettstedet driftes av NAFO.

<https://dfb.nb.no>

Det flerspråklige bibliotek formidler flerspråklige bøker, filmer og utstillinger til lokale bibliotek, bl.a. til morsmålsdagen 21. februar.

<http://www.hf.uio.no/multiling/>

MultiLing Senter for flerspråklighet - Universitetet i Oslo. Dette er et senter for fremragende forskning. De forsker på flerspråklig kompetanse, flerspråklig praksis og forvaltning av flerspråklighet.

<http://site.uit.no/flerespraaktiflere/>

Flere språk til flere er en nettside som formidler informasjon og forskning om flerspråklighet. Den driftes av Universitetet i Tromsø og NTNU i Trondheim.

